

УДК 338.2:658.155]:658.87

DOI: 10.60022/2(5)-37S

Юрченко Олександр Анатолійович

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри міжнародної економіки

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Yurchenko Oleksandr

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Associate Professor of the Department of International Economics

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

ORCID: 0000-0002-8447-6510

Приймак Наталія Володимирівна

кандидат економічних наук

доцент кафедри економіки, фінансів та обліку

ПНЗВО Європейський університет, Україна

Pryimak Nataliia

Candidate of Economic Sciences

Associate Professor of the Department of Economics, Finance and Accounting

PNZHE European University, Ukraine

ORCID: 0000-0002-0206-2577

Коваленко Наталія Василівна

доктор економічних наук, професор

професор кафедри менеджменту

Національного транспортного університету, Україна

Kovalenko Nataliia

Doctor of Economic Sciences, Professor

Professor of the Department of Management

National Transport University, Ukraine

ORCID: 0000-0001-8011-1373

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Анотація. У статті розглянуто результати наукових досліджень, спрямованих на удосконалення системи економічного регулювання витрат у сфері роздрібної торгівлі. Уточнено економічну сутність витрат та здійснено їх науково обґрунтовану класифікацію. Запропоновано нову класифікаційну ознаку – орієнтацію витрат на створення цінності для споживача, у межах якої виділено такі групи: витрати на формування споживчого досвіду; витрати на забезпечення якості товарів і сервісного обслуговування; витрати на залучення та утримання клієнтів; витрати, спрямовані на підвищення ефективності управління роздрібною торгівлею. Обґрунтовано, що такий підхід дозволяє розглядати витрати не лише як елемент обчислення фінансових результатів, а й як стратегічну інвестицію у створення доданої цінності для покупця, що сприяє зміцненню конкурентоспроможності підприємств роздрібної торгівлі.

Розроблено інформаційну модель економічного регулювання витрат, яка охоплює ідентифікацію витрат, визначення суб'єктів і механізмів регулювання, формування інформаційних потоків та оцінку результативності. Запропонована модель забезпечує підвищення ефективності управління витратами завдяки їх системній оптимізації, оперативне реагування на зміни зовнішнього середовища, формування інформаційної основи для стратегічних управлінських рішень та посилення науково-методичних засад управлінського обліку у роздрібній торгівлі. Практичне значення дослідження полягає у створенні інструментарію для підвищення фінансової стійкості та орієнтації діяльності торговельних підприємств на потреби споживачів.

Ключові слова: витрати на продаж, витрати, економічний механізм, економічне регулювання, закупівельні витрати, інформаційна модель, класифікація витрат, роздрібна торгівля, управління витратами.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES FOR THE FORMATION OF ECONOMIC REGULATION OF COSTS AT RETAIL ENTERPRISES

Abstract. *The article presents the results of a comprehensive scientific study devoted to improving the system of economic regulation of retail enterprises' costs in the conditions of growing competition, digitalization of business processes and instability of consumer demand. The theoretical significance of the work lies in clarifying the economic essence of costs and expanding their classification taking into account modern concepts of creating value for the consumer. A new classification feature is proposed - the orientation of costs to the formation of consumer value, which involves dividing costs into four strategic groups: costs for the formation of consumer experience, ensuring the quality of goods and services, attracting and retaining customers, as well as for increasing the efficiency of enterprise management. This approach transforms the traditional idea of costs - from a tool for accounting for financial results into a lever of strategic development that ensures long-term competitiveness and increased consumer loyalty.*

An information model of economic regulation of costs has been developed, which includes the stages of identification, assessment, planning, control and regulation of costs based on a single information space. The model involves the definition of management subjects (management, analytical services, controlling), the formation of vertical and horizontal information flows, the integration of analytical systems to support management decisions. Its application contributes to the optimization of costs, increasing the accuracy of forecasting financial results, prompt response to changes in the external environment and the formation of an adaptive management system. The practical significance of the results obtained lies in the creation of an applied toolkit that allows trading enterprises to increase financial stability, resource management efficiency and consumer orientation of the business model. The obtained scientific provisions can be used in the process of improving management accounting, developing strategies for the development of retail chains, as well as in the educational process when training specialists in economics, management and marketing.

Keywords: *sales costs, costs, economic mechanism, economic regulation, purchasing costs, information model, classification of costs, retail trade, cost management.*

Постановка проблеми. Сфера роздрібної торгівлі в Україні нині функціонує в умовах воєнних ризиків, інфляційних коливань та структурних змін попиту, що зумовлює необхідність удосконалення системи економічного регулювання витрат. У 2024 році інфляція сягнула 12,0%, що напряму вплинуло на закупівельні ціни, операційні витрати та цінову політику торговельних мереж [14]. Енергетичні атаки підвищили витрати на забезпечення безперервності бізнес-процесів, актуалізувавши потребу в інструментах бюджетування й сценарного планування.

Одночасно ринок демонструє швидку цифрову трансформацію. Частка електронної комерції зросла з 7,7% у 2021 р. до 12,0% у 2023 р., що змістило акценти витрат у бік ІТ-інфраструктури, логістики «останньої милі» та клієнтської аналітики. Це потребує від підприємств оптимізації витрат на цифрові канали збуту та контролю їх маржинального внеску [5].

У 2025 році зберігається позитивна динаміка: оборот роздрібної торгівлі зріс на 5,1% р/р, а повернення міжнародних ритейлерів посилює конкуренцію та підвищує вимоги до прозорості управління витратами. У цих умовах актуальним стає формування системи економічного регулювання, що включає АВС/АВВ-калькулювання, інтегроване бюджетування, управління ланцюгами постачання й ризик-менеджмент [15].

Таким чином, актуальність теми зумовлена поєднанням цифровізації та омніканальності торгівлі, зростанням конкуренції й необхідністю підвищення операційної ефективності. Це визначає практичну цінність розробки методологічно обґрунтованої системи економічного регулювання витрат як інструменту зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних торговельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування економічного механізму витрат у сфері роздрібної торгівлі знайшла відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, Л. Медвідь та Т. Герасименко запропонували процесноорієнтований підхід до управлінського обліку витрат, що передбачає їх класифікацію та контроль за ключовими бізнес-процесами (закупівля, логістика, продаж, маркетинг), забезпечуючи підвищення адресності управлінських рішень [7].

І. Височин акцентує на динаміці показників доданої вартості та валової операційної маржі підприємств роздрібної торгівлі України, доводячи необхідність посилення економічного регулювання

витрат через впровадження систем бюджетування [2].

У наукових дослідженнях О. Чуприної та Ю. Попової висвітлено трансформацію діяльності підприємств торгівлі в умовах воєнного стану. Авторки підкреслюють необхідність інтегрованого управління витратами з урахуванням зміни форматів і каналів збуту, що спричиняє зростання витрат на логістику, безпеку та цифрову інфраструктуру [12].

О. Горобченко досліджує сучасні виклики вітчизняного ритейлу, наголошуючи на ролі цифровізації та омніканальності, які формують нову структуру витрат і вимагають оновлених методів їх планування та контролю [3].

У зарубіжних дослідженнях також простежується інтерес до проблеми. Так, Ю. Тран вивчав чинники впровадження обліку витрат за видами діяльності у країнах з перехідною економікою, наголошуючи на його перевагах для більш точного калькулювання витрат у роздрібній торгівлі [16].

М. Санчес-Ребуль узагальнив 30-річний досвід застосування методу ABC, довівши його трансформацію від інструмента калькулювання до засобу стратегічного управління витратами, що дозволяє аналізувати прибутковість клієнтів та каналів збуту у сфері роздрібної торгівлі [14].

Проведений огляд наукових джерел щодо теми дослідження свідчить про суттєве зростання уваги до проблематики формування економічного регулювання витрат торговельних підприємств.

Мета статі – обґрунтувати теоретико-методичні засади формування економічного регулювання витрат на підприємствах роздрібної торгівлі та розробити практичні підходи до його реалізації, що забезпечують підвищення ефективності управління витратами, оптимізацію фінансових результатів і зміцнення конкурентоспроможності торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Під витратами у сфері роздрібної торгівлі слід розуміти сукупність грошових витрат торговельних підприємств, пов'язаних з організацією, здійсненням та обслуговуванням процесу продажу товарів кінцевим споживачам. Вони відображають використання ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових) у процесі торговельної діяльності та безпосередньо впливають на рівень собівартості й рентабельності підприємства.

Витрати у сфері роздрібної торгівлі пов'язані з рухом товарів від постачальника до покупця. Такі витрати мають переважно операційний характер і формуються у процесі зберігання, транспортування, підготовки товарів до продажу, організації обслуговування покупців, управління підприємством та відображаються в обліку задля проведення аналізу ефективності діяльності.

Досліджуючи проблему витрат у сфері роздрібної торгівлі, доцільно зосередити увагу на питаннях їх класифікації. Цій проблематиці присвячені праці таких науковців, як А. Вдовічен [1], З. Задорожний [4], О. Кучанський [6], Л. Медвідь [7], І. Мілаш [8], Н. Фірсова [11] та інші. Проведений критичний аналіз їхніх наукових доробків дозволив виявити сильні сторони та обмеження існуючих підходів. Враховуючи результати цих досліджень, пропонується здійснити узагальнення класифікації витрат для підприємств роздрібної торгівлі та доповнити її авторськими пропозиціями, що враховують сучасні умови функціонування галузі (табл. 1).

Витрати у сфері роздрібної торгівлі охоплюють увесь комплекс процесів – від закупівлі та транспортування товарів до організації продажів і управління торговельним підприємством. Їх раціональна класифікація забезпечує можливість більш ефективного контролю собівартості, оптимізації цінової політики та зростання прибутковості бізнесу. Запропонована класифікаційна ознака – орієнтація витрат на створення цінності для покупця – дозволяє розглядати витрати як стратегічну інвестицію у формування доданої цінності для споживача та підвищення конкурентоспроможності роздрібної торгівлі.

Таблиця 1

Класифікація витрат на підприємствах роздрібно́ї торгівлі*

№ з/п	Ознака класифікації	Вид витрат	Коротка характеристика
1	2	3	4
1	За економічним змістом	Матеріальні витрати	До цієї групи належать витрати, пов'язані з придбанням та використанням матеріальних ресурсів, необхідних для забезпечення торговельного процесу: закупівля пакувальних матеріалів (пакети, коробки, етикетки); витрати на паливо та мастильні матеріали для транспортування товарів; комунальні послуги (електроенергія для освітлення торговельних залів, холодильне обладнання, опалення, вода); господарські матеріали (інвентар, миючі засоби, засоби гігієни та санітарії).
		Витрати на оплату праці	Це витрати на заробітну плату персоналу підприємства роздрібно́ї торгівлі: продавців-консультантів, касирів, вантажників, охоронців; працівників складу (комірників, операторів обліку, водіїв); адміністративного персоналу (менеджерів, бухгалтерів, директорів магазинів).
		Відрахування на соціальні заходи	Це обов'язкові внески підприємства до Пенсійного фонду, які нараховуються на фонд оплати праці (єдиний соціальний внесок).
		Амортизація	У роздрібній торгівлі амортизація нараховується на основні засоби та нематеріальні активи, які використовуються в діяльності: торговельне обладнання (стелажі, вітрини, касові апарати, POS-системи, холодильники); транспортні засоби для доставки товарів; офісна техніка (комп'ютери, принтери, сканери); програмне забезпечення (ERP, CRM, бухгалтерські програми).
		Інші витрати	До цієї категорії належать витрати, що не увійшли до попередніх груп, але є необхідними для роботи підприємства роздрібно́ї торгівлі: орендна плата за приміщення торговельних залів і складів; маркетингові витрати (реклама, акції, програми лояльності, вітрини, брендинг); витрати на охорону та сигналізацію; послуги банків (еквайринг, розрахунково-касове обслуговування); податки та інше.
2	За функціональним призначенням	Витрати на закупівлю товарів	оплата постачальникам за товари (закупівельна вартість); транспортні витрати, пов'язані з доставкою продукції від постачальників; митні збори та податки при імпорті товарів; витрати на страхування вантажів під час перевезення; витрати на інформаційно-посередницькі послуги (пошук постачальників, логістичні оператори).
		Витрати на зберігання і підготовку товарів до продажу	оренда складських приміщень; заробітна плата складського персоналу (комірники, вантажники, охорона); витрати на комунальні послуги складу (електроенергія для холодильників, опалення, вода); витрати на пакування, перепакування, маркування та етикетування; витрати від псування, усушки, зниження якості продукції; витрати на інвентаризацію та облік товарів.
		Витрати на продаж	орендна плата та утримання торговельних площ (магазини, торговельні зали); заробітна плата продавців, касирів, консультантів; реклама, маркетинг, акційні заходи, програми лояльності; оформлення торговельних вітрин, рекламні матеріали; витрати на банківське обслуговування (еквайринг, комісії за термінали); комунальні витрати (освітлення, кондиціонування, інтернет, вода); витрати на охорону та сигналізацію.
		Управлінські витрати	заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу; витрати на офісне утримання (зв'язок, канцтовари, інтернет, програмне забезпечення); амортизація офісної техніки, меблів, обладнання; витрати на навчання та підвищення кваліфікації персоналу; представницькі витрати (переговори, ділові зустрічі, відрядження).
		Фінансові витрати	відсотки за користування банківськими кредитами; витрати, пов'язані з факторингом, лізингом та іншими фінансовими інструментами.
3	За способом включення до собівартості	Прямі витрати	безпосередньо пов'язані з реалізацією конкретних товарів (транспорт, пакування).
		Непрямі витрати	загальні витрати підприємства, що розподіляються між усією діяльністю (оренда, реклама, адміністрація).
4	За періодичністю	Постійні витрати	не залежать від обсягу продажів (оренда, зарплата адміністрації).
		Змінні витрати	залежать від обсягу реалізації (транспортні витрати, комісійні продавцям, пакувальні матеріали).

Продовження таблиці 1

5	<i>За орієнтацією витрат на створення цінності для покупця*</i>	<i>Витрати на створення споживчого досвіду*</i>	витрати на оформлення торговельного залу; витрати на візуальний мерчандайзинг; витрати музичний супровід та освітлення; витрати на цифрові сервіси (електронні чеки, мобільні додатки).
		<i>Витрати на забезпечення якості товару і сервісу*</i>	витрати на контроль якості продукції; витрати на гарантійне обслуговування; витрати на навчання персоналу щодо культури обслуговування; логістичні витрати для підтримки асортименту.
		<i>Витрати на залучення та утримання клієнтів*</i>	витрати на рекламу; витрати на програми лояльності, бонусні системи та персоналізовані маркетингові розсилки
		<i>Витрати на ефективність управління у сфері роздрібної торгівлі*</i>	витрати на провадження CRM / ERP систем; витрати на аналітичні та маркетингові дослідження; витрати на кібербезпеку торгових даних; витрати на корпоративне навчання менеджерів і керівників

*Джерело: складено автором на основі [1, 4, 6, 7, 8, 11]; *розроблено автором*

Економічне регулювання витрат у сфері роздрібної торгівлі – це система заходів, інструментів та методів впливу на формування, структуру і рівень витрат підприємств торгівлі з метою забезпечення ефективності їх діяльності, збалансованості інтересів бізнесу, споживачів і держави. Іншими словами, це комплекс управлінських механізмів, спрямованих на оптимізацію витрат торговельних підприємств, підвищення прозорості фінансових потоків та стимулювання ефективного використання ресурсів.

Характерними ознаками економічного регулювання витрат у сфері роздрібної торгівлі є:

- комплексність – охоплює всі етапи торговельного процесу (закупівлю, транспортування, зберігання, реалізацію, управління та фінансування);
- багаторівневність – здійснюється як на рівні самого підприємства (внутрішнє управління витратами), так і на рівні держави (податкова, цінова, кредитна політика);
- економічна доцільність – спрямоване на досягнення балансу між мінімізацією витрат і забезпеченням належної якості торговельного обслуговування;
- гнучкість і адаптивність – здатність системи регулювання швидко реагувати на зміну ринкової кон'юнктури, інфляційні процеси, зміни в податковому чи митному законодавстві;
- мотиваційний характер – створює стимули для підприємств до раціонального використання ресурсів, впровадження інновацій, підвищення продуктивності праці;
- орієнтація на споживача – оптимізація витрат не лише заради економії, а й для формування конкурентної ціни та підвищення якості торговельних послуг;
- прозорість і контрольованість – передбачає наявність системи обліку та звітності, що дозволяє виявляти неефективні статті витрат та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення [12].

Економічне регулювання витрат у роздрібній торгівлі доцільно розглядати як інструмент стратегічного управління, що інтегрує внутрішні механізми підприємства (бюджетування, калькулювання, управлінський облік) із зовнішніми інструментами (податкове та цінове регулювання, кредитно-фінансові важелі, тощо).

І. Мілаш обґрунтовує, що ефективність функціонування роздрібної мережі значною мірою залежить від запровадження системи центрів відповідальності, у межах якої авторкою розроблено організаційну модель управління витратами за такими центрами. Запропонований підхід забезпечує оперативний контроль витрат та підвищує вплив на фінансові результати торговельних підприємств [8]. У цьому контексті вважаємо, що в роздрібній торгівлі виокремлення центрів відповідальності (закупівлі, запаси, реалізація, загальновиробничі та адміністративні витрати) дозволяє чітко пов'язати витрати з діяльністю відповідальних менеджерів і структурних підрозділів, що підвищує керованість витрат та оперативність прийняття коригувальних рішень.

Н. Фірсова досліджує специфіку обліку витрат у роздрібній торгівлі системи споживчої кооперації та обґрунтовує необхідність деталізації обліку витрат на збут, а також удосконалення методики обліку транспортно-заготівельних витрат шляхом застосування середньозваженого методу для точнішої калькуляції собівартості товарних груп [11]. Такий підхід дозволяє деталізувати витрати на збут (орендна плата, комунальні послуги, банківські комісії за еквайринг, витрати на просування продукції) на рівні субрахунків четвертого порядку, що забезпечує вищу прозорість та точність у формуванні

собівартості реалізованих товарів.

У свою чергу, М. Сиротко аналізує державне регулювання торговельної діяльності в умовах сучасних викликів (зокрема воєнного стану та зміни логістичних маршрутів), наголошуючи на важливості тарифних і нетарифних заходів, квот та ліцензування, які безпосередньо впливають на логістичні й операційні витрати роздрібних підприємств [10]. Вважаємо, що трансформація державного регулювання у період воєнних дій (квотування, ліцензування, посилення технічного регулювання та вимог до обслуговування) істотно переформатувала логістичні процеси, зумовивши переорієнтацію з морських шляхів на сухопутні маршрути, що, у свою чергу, спричинило зростання витрат і змусило роздрібні мережі переглядати моделі постачання.

Інформаційна модель економічного регулювання витрат у сфері роздрібної торгівлі формується як комплексна система, що об'єднує низку взаємопов'язаних блоків (рисунк 1). Кожен із них виконує специфічні функції та є необхідним елементом забезпечення ефективності діяльності торговельної мережі.

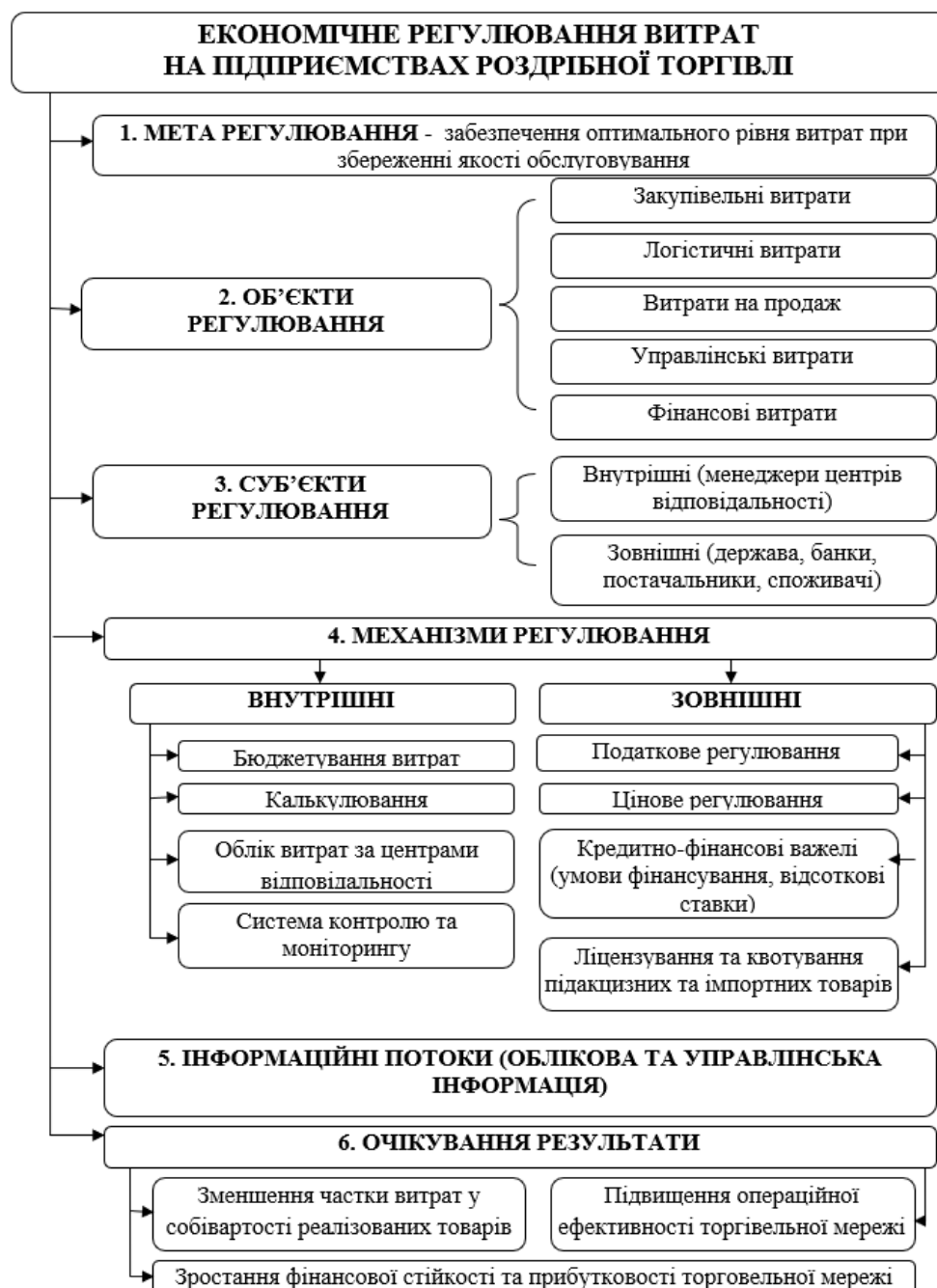

Рис. 1. Інформаційна модель економічного регулювання витрат на підприємствах роздрібно торгівлі
Джерело: сформовано автором

Мета регулювання полягає у досягненні оптимального рівня витрат при збереженні належної якості обслуговування. Це зумовлено тим, що співвідношення між обсягом витрат і рівнем сервісу виступає критичним чинником конкурентоспроможності підприємства: надмірна економія призводить до зниження якості обслуговування, тоді як необґрунтовані витрати – до зменшення прибутковості.

Об'єкти регулювання охоплюють усі основні види витрат, ідентифікація та контроль яких дають змогу впливати на прибутковість та формування цінової політики:

- закупівельні витрати – визначають собівартість товарів і формують базу для ціноутворення;
- логістичні витрати – включають транспортування, зберігання та утримання складської інфраструктури;

- витрати на збут – охоплюють витрати на персонал, рекламу, оформлення торговельних площ;
- управлінські витрати – пов'язані з функціонуванням адміністративного апарату;
- фінансові витрати – відсотки за кредитами, банківські комісії та інші фінансові платежі.

Суб'єкти регулювання забезпечують узгодженість внутрішніх управлінських рішень із впливом зовнішнього економічного середовища.

Механізми регулювання формують систему інструментів оптимізації витрат. Внутрішні механізми включають бюджетування витрат (планування фінансових потоків і прогнозування ресурсного забезпечення); калькулювання (визначення собівартості товарів); облік витрат за центрами відповідальності (забезпечення адресного контролю); систему моніторингу та контролю (виявлення й аналіз відхилень від планових показників).

До зовнішніх механізмів належать податкове регулювання, яке безпосередньо впливає на чистий фінансовий результат; цінове регулювання, що визначає конкурентні умови реалізації продукції; кредитно-фінансові важелі, пов'язані з доступністю кредитів та рівнем відсоткових ставок; ліцензування та контроль дотримання стандартів як гарантія законності та якості торговельної діяльності.

Інформаційні потоки (облікова та управлінська інформація) виступають базою для прийняття рішень, забезпечуючи планування, прогнозування та контроль витрат.

Очікувані результати є інтегральним показником ефективності моделі, оскільки відображають досягнення підприємством фінансової збалансованості й підтверджують доцільність застосування запропонованого механізму.

Отже, інформаційна модель економічного регулювання витрат у роздрібній торгівлі є багаторівневим інструментом системного управління, що охоплює ідентифікацію витрат, визначення суб'єктів та механізмів регулювання, формування інформаційних потоків і оцінку результативності, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу.

Висновки. Проведені наукові дослідження у сфері формування системи економічного регулювання витрат у роздрібній торгівлі дали змогу уточнити економічну сутність витрат та здійснити їх науково обґрунтовану класифікацію. Запропоновано нову класифікаційну ознаку – орієнтацію витрат на створення цінності для споживача. У межах цієї ознаки виділено такі групи витрат: витрати на формування споживчого досвіду; витрати на забезпечення якості товарів і сервісного обслуговування; витрати на залучення та утримання клієнтів; витрати, спрямовані на підвищення ефективності управління у сфері роздрібної торгівлі. Такий підхід дозволяє розглядати витрати не лише як елемент задля обчислення фінансових результатів, а й як стратегічну інвестицію у створення доданої цінності для покупця, що безпосередньо сприяє зміцненню конкурентних позицій роздрібних торговельних підприємств.

У процесі дослідження економічного регулювання витрат визначено специфічні характеристики, притаманні роздрібній торгівлі. До них належать: комплексність, багаторівневність, економічна доцільність, гнучкість і адаптивність до ринкових змін, мотиваційний характер регуляторних механізмів, прозорість і контрольованість витратних процесів, а також орієнтація на потреби та інтереси споживача.

Розроблена інформаційна модель економічного регулювання витрат у сфері роздрібної торгівлі охоплює ідентифікацію витрат, визначення суб'єктів та механізмів регулювання, формування інформаційних потоків та оцінку результативності, з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх факторів впливу. Запропонована модель забезпечує: підвищення ефективності управління витратами за рахунок їх системної оптимізації; можливість оперативного реагування на зміни зовнішнього економічного середовища; формування інформаційного підґрунтя для стратегічних управлінських рішень; зміцнення науково-методичних основ управлінського обліку та регулювання витрат у роздрібній торгівлі. Практичне значення отриманих результатів полягає у створенні інструментарію, який може бути використаний підприємствами роздрібної торгівлі для підвищення фінансової стійкості,

конкурентоспроможності та орієнтації на потреби споживачів.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у розширенні методичних підходів до проведення аналізу витрат у роздрібній торгівлі з урахуванням цифровізації бізнес-процесів, впровадження систем Big Data та бізнес-аналітики для прогнозування витрат, а також дослідження взаємозв'язку між управлінням витратами та формуванням сталих конкурентних переваг. Важливим напрямом також є розробка адаптивних моделей регулювання витрат в умовах економічної нестабільності та інтеграція екологічних і соціальних чинників у систему оцінки ефективності витрат у роздрібній торгівлі.

Література

1. Вдовічен А. А. Управлінський облік : навч. посіб. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2023. 284 с.
2. Височин І. Показники доданої вартості та валової операційної маржі підприємств роздрібною торгівлі України. *Науковий журнал ДТЕУ*. 2025. № 2.
3. Горобченко О. Ukrainian Retail: Development Analysis and Current Challenges. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. DOI: 10.32702/2307-2105.2023.7.27.
4. Задорожний З. М., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецьїнська І. Я. Управлінський облік : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2023. 340 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/51445/1/Управлінський%20облік.pdf> (дата звернення: 28.07.2025).
5. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2024 році. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2024-rotsi> (дата звернення: 28.07.2025).
6. Кучанський О. В. Організація управлінського обліку на підприємствах роздрібною торгівлі. *Економічні науки: сучасні дослідження та інновації*. 2024. Випуск 10. С. 14–25. URL: https://economicscience.net/wp-content/uploads/2024/10/10.24._topic_Olexandr-Kuchanskyi-14-25.pdf (дата звернення: 28.07.2025).
7. Медвідь Л., Герасименко Т. Управлінський облік витрат бізнес-процесів у торгівлі. *Economy and Society*. 2025. № 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 22.07.2025).
8. Мілаш І. В., Гаркуша Н. В. Управління витратами підприємств роздрібною торгівлі : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 308 с.
9. Міняйло О. І. Механізми державного регулювання у сфері роздрібною торгівлі в Україні. *Економіка і суспільство*. 2021. № 32. С. 112–118.
10. Сиротко М. І. Державне регулювання торговельної діяльності в умовах сучасних викликів. *Вісник економіки*. 2023. № 2. С. 74–81.
11. Фірсова Н. В. Особливості обліку витрат у підприємствах роздрібною торгівлі споживчої кооперації. *Облік і фінанси*. 2019. № 3 (85). С. 85–91.
12. Чуприна О., Аракелова, І., Попова, Ю. Розвиток вітчизняної роздрібною торгівлі: сучасні тенденції та перспективи. *Економіка та суспільств*. 2024. Випуск 70. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5367>
13. Liang H. F. Modern technology's role in accounting cost calculation of enterprises. *Heliyon*. 2025. Vol. 11, Issue 2. Article e20133. DOI: 10.1016/j.heliyon.2025.e20133.
14. Sánchez-Rebull M.V., Hernández-Lara A.B., Jiménez-Zarco A.I. After 30 Years, What Has Happened to Activity-Based Costing? *SAGE Open*. 2023. Vol. 13, No. 2. P. 1–15.
15. State Statistics Service of Ukraine. Statistical Yearbook of Ukraine 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_e.pdf (дата звернення: 28.07.2025).
16. Tran U.T., Gorton M., Banwo A. Factors of application of activity-based costing method. *Arab Economic and Business Journal*. 2022. Vol. 17, No. 1. P. 45–60.

References

1. Vdovichen, A.A. (2023). Upravlinskyi oblik: navch. posib. Chernivtsi: CHTEI KNTEU, 284 p. [in Ukrainian].
2. Vysochyn, I. (2025). Pokaznyky dodanoi vartosti ta valovoi operatsiinoi marzhi pidpryiemstv rozdribnoi torhivli Ukrainy. Naukovyi zhurnal DTEU, 2. [in Ukrainian].
3. Horobchenko, O. (2023). Ukrainian Retail: Development Analysis and Current Challenges. Efektyvna ekonomika, 7. DOI: 10.32702/2307-2105.2023.7.27 [in Ukrainian].
4. Zadorozhnyi, Z.M., Muravskyi, V.V., Semaniuk, V.Z., & Ometsiinska, I.Ya. (2023). Upravlinskyi

oblik: navch. posib. Ternopil: TNEU, 340 p. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/51445/1/Управлінський%20облік.pdf> (accessed: 28.07.2025) [in Ukrainian].

5. Natsionalnyi bank Ukrainy (2024). Komentar Natsionalnogo banku shchodo rivnia inflatsii u 2024 rotsi. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2024-rotsi> (accessed: 28.07.2025) [in Ukrainian].

6. Kuchanskyi, O.V. (2024). Orhanizatsiia upravlinskoho obliku na pidpriemstvakh rozdribnoi torhivli. *Ekonomichni nauky: suchasni doslidzhennia ta innovatsii*, 10, 14–25. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/10/10.24._topic_Olexandr-Kuchanskyi-14-25.pdf (accessed: 28.07.2025) [in Ukrainian].

7. Medvid, L., & Herasymenko, T. (2025). Upravlinskyi oblik vytrat biznes-protseviv u torhivli. *Economy and Society*, 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (accessed: 22.07.2025) [in Ukrainian].

8. Milash, I.V., & Harkusha, N.V. (2013). Upravlinnia vytratamy pidpriemstv rozdribnoi torhivli: monohrafiia. Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina, 308 p. [in Ukrainian].

9. Miniailo, O.I. (2021). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання u sferi rozdribnoi torhivli v Ukraini. *Ekonomika i suspilstvo*, 32, 112–118 [in Ukrainian].

10. Syrotko, M.I. (2023). Derzhavne rehuliuвання torhovelnoi diialnosti v umovakh suchasnykh vyklykiv. *Visnyk ekonomiky*, 2, 74–81 [in Ukrainian].

11. Firsova, N.V. (2019). Osoblyvosti obliku vytrat u pidpriemstvakh rozdribnoi torhivli spozhyvchoi kooperatsii. *Oblik i finansy*, 3 (85), 85–91 [in Ukrainian].

12. Chupryna, O., Arakelova, I., & Popova, Yu. (2024). Rozvytok vitchyznianoї rozdribnoi torhivli: suchasni tendentsii ta perspektyvy. *Ekonomika ta suspilstvo*, 70. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5367> (accessed: 28.07.2025) [in Ukrainian].

13. Liang, H.F. (2025). Modern technology's role in accounting cost calculation of enterprises. *Heliyon*, 11 (2), e20133. DOI: 10.1016/j.heliyon.2025.e20133 [in English].

14. Sánchez-Rebull, M.V., Hernández-Lara, A.B., & Jiménez-Zarco, A.I. (2023). After 30 Years, What Has Happened to Activity-Based Costing? *SAGE Open*, 13 (2), 1–15 [in English].

15. State Statistics Service of Ukraine (2023). Statistical Yearbook of Ukraine 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_e.pdf (accessed: 28.07.2025) [in English].

16. Tran, U.T., Gorton, M., & Banwo, A. (2022). Factors of application of activity-based costing method. *Arab Economic and Business Journal*, 17 (1), 45–60 [in English].